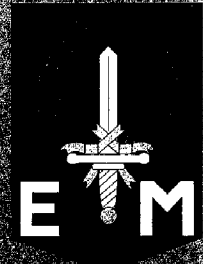

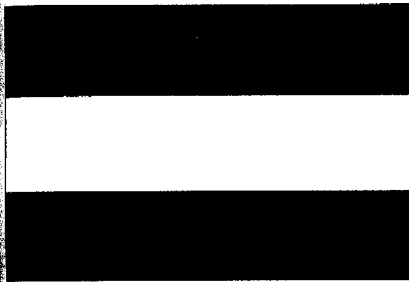

INFO-SCOOP

Elnt P.W.T.S. Menting

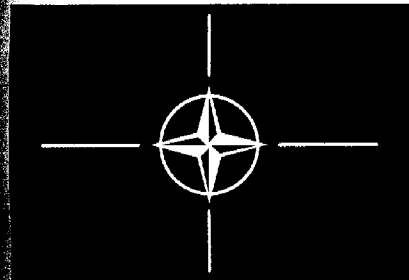
6
10

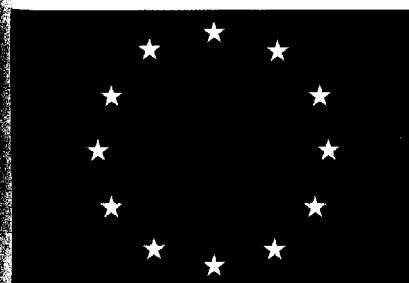
Voor u ligt alweer de laatste Info-Scoop van 1998. Zoals verwacht is het jaar 1998 voor 101 MIPel, door de vele vacatures, een bijzonder druk en inspannend jaar geweest. U heeft dit kunnen merken aan de artikelen die wij als redactie wel wilden plaatsen maar door de enorme werkdruk binnen 101 MIPel niet op tijd gereed kregen. Zo houdt u van ons te goed het tweede deel over Macedonië en de verkiezingsuitslag m.b.t. Bosnië. De problematiek rond de KAUKASUS waarbij het juridisch touwtrekken rond de Kaspische Zee, de pijpleiding problematiek en olie, centraal zullen staan, staat gepland voor de Info-Scoop van januari 1999.

Hoewel de laatste tijd minder in het nieuws blijven de problemen rondom Kosovo aanhouden. Zo meldt het Servisch Informatiecentrum in Pristina, de hoofdstad van de Zuid-Servische provincie Kosovo, dat zeker 30 gewapende Albanezen gedood zouden zijn door Joegoslavische grenswachten bij een poging vanuit Albanië de grens met Kosovo over te steken. Het huidige artikel, geschreven door elnt Van Amerom, behandelt de vluchtelingenproblematiek in Kosovo. Door de voortdurende schermutselingen in de Servische provincie Kosovo wordt het ontheemden probleem steeds groter. Vanaf 1 oktober hebben de hulporganisaties hun activiteiten weer hervat. Ondanks de humanitaire steun, bleven de Kosovaarse vluchtelingen de veiligheid in de omringende regio's zoeken. Een bron van zorg blijft voor de hulpverleningorganisaties de vaak op geïmproviseerde wijze bestaande onderkomens en gezien de winter die met rasse schreden nadert, vrees men voor een groot aantal slachtoffers door onder andere gebrek aan voedsel.

In deze Info-Scoop is ook een artikel van de vdg Dunning opgenomen. Hij gaat in op het Servische nationalisme zoals zich dat gedurende de afgelopen 10 jaar in het voormalige Joegoslavië heeft gemanifesteerd. Hij beschrijft dat het Memorandum meer was dan een beschrijving van de situatie in de Joegoslavische Federatie en dat het beschouwd kan worden als een aanklacht tegen de wan toestanden die er vanuit Servisch oogpunt heersten.

Ondanks het sombere beeld, dat mogelijk ook door het weer wordt ingegeven, wenst de redactie van de Info-Scoop haar lezers prettige feestdagen en een zeer voorspoedig 1998 toe.

En voor hen die zijn uitgezonden, naast natuurlijk het bovenstaande, een succesvolle uitzending en een behouden thuiskomst.

Zoals aangegeven in de colofon is de Info-Scoop volledig samengesteld uit open bronnen.

Indien er uwerzijds op- of aanmerkingen zijn over de inhoud van deze publicaties, wordt u verzocht contact op te nemen met één van de redactieleden van de Info-Scoop (zie colofon).

COLOFON

INFO-SCOOP is een maandelijkse uitgave van 101 Mipel
Adres: Simon Stevinkazerne,
MPC 41 A, Postbus 9012, 6710
HC Ede
Telefoon: 0318-683050/3073/
3023
Redactie: Maj H.J. Jacobs,
Elnt P.W.T.S. Menting, Sgt1 H.
Vels.

INFO-SCOOP wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie.
De inhoud van de **INFO-SCOOP** is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publikatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

Indien uw verzendadres is gewijzigd, gelieve dit doorgeven aan repro 101 Mipel (zie bovenstaand adres of telefonisch 031868-3023).

INHOUDSOPGAVE

COLOFON	2
WAAR HET UITEINDELIJK ALLEMAAL OM DRAAIT	2
INLEIDING	2
INTERNATIONALE ORGANISATIES SLAAN ALARM .	2
AANLOOP VN-, NAVO- EN ..	
OVSE BEMOEIENIS	6
DE EU ZIT MET VLUCHTELINGENPROBLEEM	11
VERWACHTING	12
HET MEMORANDUM SANU .	13
INLEIDING	13
KOSOVO: BAKERMAT VAN EEN CONFLICT	13
GESCHIEDENIS VAN HET ...	
MEMORANDUM	15
INHOUD VAN HET MEMORANDUM	16
GEVOLGEN VAN HET MEMORANDUM	17
MILOSEVIC EN HET MEMORANDUM	18

WAAR HET UITEINDELIJK ALLEMAAL OM DRAAIT

Elnt van Amerom

In het navolgende artikel wil ik u informeren over de gebeurtenissen in de KOSOVO-regio, maar dan speciaal met de vluchtelingenproblematiek als hoofdonderwerp. Immers... daar draait het toch allemaal om? Want zo langzamerhand heeft de Internationale Gemeenschap (IC) uit de ervaring geleerd dat een brandhaard of ramp -waar ook ter wereld- leidt tot een vluchtelingenstroom die, indien eenmaal opgang gekomen, nauwelijks meer te stuiten is...

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van: Frankfurter Allgemeine, International Herald Tribune, ÖMZ, NRC, Reformatorisch Dagblad, Volkskrant, Algemeen Dagblad en Internet. Nader: de meeste plaatsnamen die in de tekst zijn gebruikt kunt u op de bijgevoegde kaarten terugvinden.

INLEIDING

Eind augustus zag het er al naar uit dat hoe langer de schermutselingen in de Servische provincie Kosovo

zouden voortduren, des te groter het ontheemden-probleem zou worden. Steeds luider klonk de roep van de betrokken vluchtelingenorganisaties richting de IC, om in te grijpen. Als er niets zou gebeuren en men de Joegoslavische president Milosevic gewoon zijn gang liet gaan, zou dat gezien de naderende winter tot een humanitaire ramp van gigantische omvang kunnen leiden. Tot half september was dit probleem in de pers slechts zijdelings belicht. De reden hiervan was o.a. het optreden van de Servische veiligheidstroepen, die er naar streefden elke aanwezigheid van "vreemde pers" buiten hun operatiegebieden te houden. Inmiddels heeft de internationale pers en de internationale hulpverleners weer nagenoeg overal toegang gekregen. Gevolg hiervan is dan ook de voortzetting van de informatiestroom, zonder welke dit artikel niet tot stand had kunnen komen...

INTERNATIONALE ORGANISATIES SLAAN ALARM

Het werd inmiddels duidelijk dat er dringend iets moest gebeuren in de

Die UCK greift nunmehr wieder verstärkt auf die von ihr ursprünglich angewandten Methoden des Guerillakampfes zurück.

ÖMZ, nummer 6 1998

Kosovo Conflict and Recent Population Movement

Estimated displaced population: 200,000

- Towns
- Recent clashes
- Large groups of IDPs
- Main roads through affected areas
- IDP movements
- IDP returns
- Principal areas from which there has been population movements
- Areas with large groups of displaced persons, in villages and open areas
- Areas hosting displaced persons

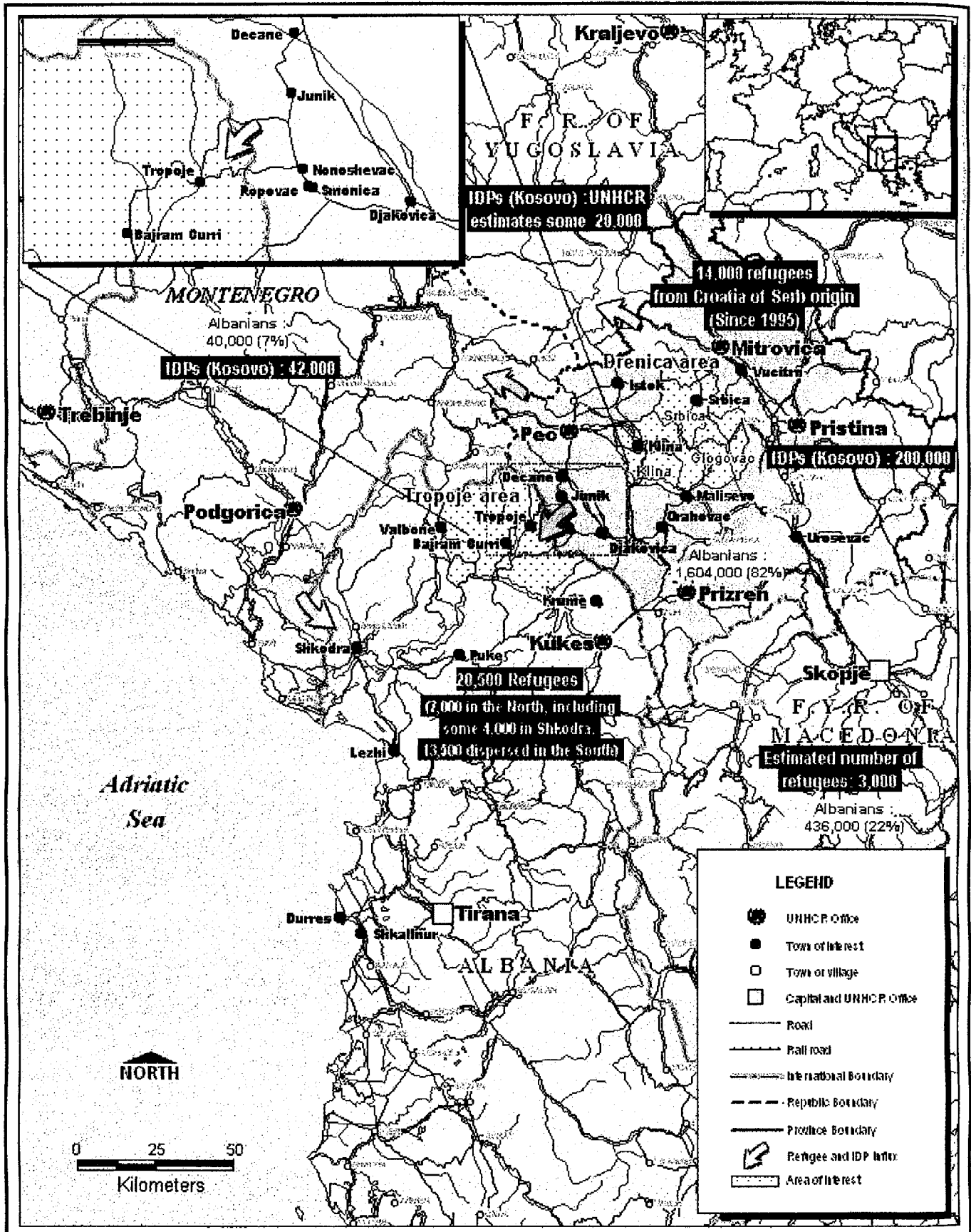
4 September 98
 UNHCR Belgrade

This map is not to be taken as necessarily representing the views of the UN on boundaries or political status

Kosovo, situation map

As of 23 October 1998

The boundaries and names shown and the designations used on this map do not imply official endorsement or acceptance by the United Nations.

SOURCES: FAO, NOAA, WCMC, UNEP, ADC WORLD MAP, GIS DATA,

UNHCR ENVIRONMENTAL DATABASE.

Balkan-regio, dat Milosevic moet worden gestopt. Immers, alle oproepen van welke internationale organisatie dan ook hadden geen gunstig gevolg gehad. Op maandag 31 augustus waarschuwde de gezaghebbende IHF (Internationale Helsinki Federatie voor de Mensenrechten) voor een humanitaire ramp als de vluchtelingen in Kosovo niet voor de winter naar hun woningen konden terugkeren. Maar liefst 300.000 IDP's (Internally Displaced Persons) zouden in de bergen en bossen verbleven en bedreigd werden door hongersnood en ziekten. "Binnen een paar weken dalen de temperaturen tot onder het vriespunt", aldus IHF-president Aaron Rhodes. Op 5 september sloeg ook de Montenegrijse Rode Kruis organisatie alarm en maakte bekend dat in de kleine Joegoslavische deelrepubliek Montenegro ruim 40.000 vluchtelingen waren neergestreken, onder wie 28.000 Albanezen en 7.000 moslims. "Er is voor een fatsoenlijke opvang dringend behoefte aan internationale steun", aldus de woordvoerder. Het Zwitserse lid van de Raad van Europa, Ernst Muhlenman, verklaarde dat overleg met de Albanese regering was begonnen m.b.t. de coördinatie en hulp aan de vluchtelingen uit Kosovo. Ca. 150.000 vluchtelingen zouden nu in het Tropoja-district verblijven en volgens Muhlenman had de Albanese regering een programma voorgesteld met een serie maatregelen, inclusief de verplaatsing van de IDP's naar andere gebieden in Albanië.

DIPLOMATIEKE DRUK

Minister Albright vroeg begin september Milosevic opnieuw de repressie in Kosovo te staken en zich soepel op te stellen in het overleg met de Kosovo-Albanesen; zij pleitte o.a. voor het achter de hand houden van extra humanitaire hulp voor de tienduizenden ontheemden. Tegelijkertijd bezochten vertegenwoordigers van de Amerikaanse senaat de regio. John Shattuck, VS-onderminister belast met mensenrechtzaken, ontmoette op 7 september president

Milosevic. Shattuck maakte een inspectiereis door Kosovo samen met Bob Dole. In zijn verklaring vooraf zei Shattuck: "Wat senator Dole en ik hebben gezien zijn afgrijselijke schendingen van de mensenrechten, het humanitaire recht en daden van vernietiging bij wijze van straf, op massale schaal". Hij zei bewijzen "uit eerste hand" te hebben dat de Serviërs recent bij Malisevo gevangen mannen en vrouwen scheidde en dat mannen en jongens naar onbekende plaatsen werden afgevoerd. Een andere hoge Amerikaanse woordvoerder verklaarde dat sommige mannen waren vrijgelaten, maar dat anderen nog steeds vermist werden.

In een interview op 1 september verklaarde John Shattuck dat hij en de Amerikaanse delegatie tijdens hun bezoek aan Kosovo ooggetuigen waren geweest van:

- een Servische granaataanval op vluchtende burgers, waarbij 7 doden en ruim 30 gewonden vielen;
 - het oppakken van Albanese burgers, waarbij de mannen werden gescheiden van vrouwen en kinderen.
- Vanuit Kosovo werd toen onmiddellijk met Belgrado getelefoneerd. Met succes: 536 mannen werden op 10 september vrijgelaten, 73 zaten er nog vast, maar Milosevic had toegezegd dat het IRC hen mocht bezoeken. Ernstig bezorgd was Shattuck over de situatie bij Krucevac, waar tussen de 40- en 60.000 vluchtelingen omsingeld waren. "Dole en ik hebben Milosevic gewaarschuwd dat we hem persoonlijk verantwoordelijk stellen voor de humanitaire ramp die in Kosovo dreigt, als zijn troepen nog even zo doorgaan... Senator Dole heeft hem indringend voorgehouden dat hij niet zal schromen om zijn contacten met het Amerikaanse Congres ten volle uit te buiten".

HULP KOST GELD

Genève: Voor het einde van dit jaar hebben de VN \$54 miljoen nodig om de ergste vluchtelingennoed in Kosovo te verminderen. Deze som dekt de behoefte van de UN-organisaties: UNICEF, WFP (World Food Program), UNHCR en WHO (World

Health Organisation). Met het geld moeten rond de 400.000 vluchtelingen worden geholpen die in Kosovo en de omliggende landen een toevlucht vonden. De geschatte aantallen op 7 september zijn: Montenegro 40.000, Albanië bijna 15.000 en voor FYROM (de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië) 20.000.

President Djukanovic van Montenegro maakte op dezelfde dag, na zijn ontmoeting met de Duitse gezant Wilfried Gruber, in Belgrado bekend dat Duitsland hem een gift van DM 7,5 miljoen had toegezegd. "Het geld moet voor de onderbrenging van de etnisch Albanese vluchtelingen in Montenegro worden gebruikt", aldus Gruber. Volgens het IRC verblijven in de deelrepubliek nu 42.724 vluchtelingen afkomstig uit de naburige Servische provincie Kosovo.

De VS geven \$ 20 miljoen voor de vluchtelingen in de Servische provincie Kosovo. De Amerikaanse woordvoerdster van het ministerie van buitenlandse zaken, Julia Taft, wees erop dat niets zou kunnen gebeuren om een humanitaire ramp af te wenden, zolang de Joegoslavische autoriteiten de bewegingsvrijheid van de hulporganisaties niet garanderen.

Minister Herfkens (Ontwikkelingssamenwerking) zei het schandelijk te vinden dat de landen van de EU het bij de hulpverlening aan de vluchtelingen in Kosovo "volstrekt laten afweten". Zij verschuilen zich achter de EU-commissie, die 20 miljoen voor de ruim 240.000 vluchtelingen ter beschikking heeft gesteld. Zij zelf zei nog nauwelijks geld te hebben voor extra noodhulp. "Het potje voor Joegoslavië is leeg". Alleen door verschuivingen zou zij nog iets kunnen doen, maar dat zou ten koste gaan van de hulpverleningsaanvragen voor Bosnië, Congo, Afghanistan en Bangladesh.

MAAR... DE STRIJD GAAT DOOR

- 9 September: het IRC maakte zich zorgen over het grote aantal arrestaties; dit naar aanleiding van de 600 Albanese mannen die de afgelopen dagen door de Servische au-

toriteiten waren opgepakt. Kort voor hun aanhouding zouden in de bossen rond Prizren, Orahovac, Klina en Dakovica, -waar zij zouden zijn opgepakt-, UCK-uniformen en wapens zijn weggegooid. "Dit soort razzia's heeft een enorme emotionele lading door wat er in het verleden op de Balkan is gebeurd", aldus de woordvoerder.

- Servische autoriteiten toonden op 8

rukkende Servische troepen en overnachten tijdens hevige regen op straat. Een dag later de melding:

- De ruim 25.000 vluchtelingen zuid van Pec zitten klem tussen twee oprukkende colonnes Servische politie. Andere bronnen meldden aantallen van tussen de 30 -en 40.000. UNHCR-woordvoerder, Fernando Del Mundo, was er in geslaagd de vluchtelingen te bereiken. Hij sprak

◆ Yugoslav Army soldiers collect the bodies of eight UCK soldiers killed on the Yugoslav-Albanian border in the village of Balusa, 80 km southwest of Pristina, during an attempt to smuggle weapons into Kosovo.

INTELLIGENCE REVIEW, september 1998

september echter aan buitenlandse journalisten een massagraf van 12 personen (waarvan 2 vrouwen), gelegen in en langs een kanaal bij Glodjane. Het zou hier gaan om 12 lijken van een totaal van ca. 40 door het UCK (Kosovo-Albanese verzetsbeweging) geëxecuteerde Serviërs. Nader onderzoek zou volgens de politie hebben uitgewezen dat in de regio Glodjane-Rznic 5 of 6 soortgelijke locaties zijn.

- Belgrado: UNHCR uitte op woensdag 9 september de vrees, dat in Kosovo een massaslachting op meer dan duizenden mensen aan de gang was. Het bureau had melding ontvangen over een 12 km lange vluchtelingencolonne zuid van Pec bestaande uit meer dan 25.000 mensen, die volgens ooggetuigen door artillerie beschoten was. De meeste vluchtelingen waren vrouwen en kinderen. De mensen hadden dinsdag hun dorpen verlaten voor de op-

daar een arts die beweerde 25 mensen te hebben behandeld, die door granaatscherven gewond waren geraakt. Journalisten, die hen ook hadden geprobeerd te bereiken, waren door Servische veiligheidstroepen tegengehouden. Individuele vluchtelingen, die erin waren geslaagd zich in veiligheid te brengen, leken geshockt en gedesoriënteerd. De meeste wisten niet waar zij zich bevonden, nog waarheen zij op weg waren.

- "Duizenden Kosovo-Albanese uit de Decani-regio, die door het recente Servische offensief uit hun woningen zijn verdreven, trekken al drie dagen door zwaar terrein richting de Plav-regio in Montenegro". De voorzitter van de noodhulporganisatie in deze stad, Musa Gocaj, meldde dit op 11 september dat ruim 1000 vluchtelingen op een plaats ca. 15 km van Plav verbleven en voor hun redding dringend

transport nodig was. Tussen de 5-en 6.000 vluchtelingen zouden, volgens ooggetuigen, nog onderweg zijn. De mensen -waaronder vrouwen, kinderen, zieken en gewonden bevonden zich in zeer slechte conditie. 's Middags meldde hij: "Ca. 6.000 Albanese vluchtelingen zijn, tijdens hun vlucht door de bergen naar Plav, rond het middaguur door Servische militairen tegengehouden en teruggestuurd". Dat gebeurde op een locatie nabij de Montenegrijnse grens. Door ooggetuigen werd verteld dat, gezien de terreingesteldheid aldaar, elke omtrekking onmogelijk was.

Locale activisten van de noodhulpraad in Plav, verzochten de internationale hulporganisaties om in te grijpen teneinde deze vluchtelingen te helpen. Na het afsluiten van de grens met Albanië, zien de verdreven mensen hun vlucht naar Montenegro als de enige kans op relatieve veiligheid.

- Het Albanese Comité voor de Mensenrechten te Pristina meldde op 12 september dat sedert half januari dit jaar te minste 1.221 Albanese zijn gedood. Onder de doden zijn 99 kinderen, 131 vrouwen en 191 anderen. Het aantal slachtoffers was waarschijnlijk veel hoger, omdat veel gevluchte mensen op onbekende plaatsen verbleven. Bovendien zouden velen in massagraven terecht zijn gekomen. Hetzelfde comité meldde op 9 september een totaal aantal van 843.

- De op 11 september opnieuw opgeblaaide gevechten in het noorden van Drenice (gemeente Srbica) had, naast een opeenhoping van vluchtelingen (ca. 30.000) te Vucitrn, nu ook een grote aanwas van vluchtelingen in K.Mitrovica veroorzaakt. Voorts kwam tegelijkertijd een melding over een transport uit Srbica met waardevolle goederen en andere gestolen eigendommen, die de stad K.Mitrovica was binnengereken. Zulke vrachtwagens worden gewoonlijk door politiemannen bestuurd en zijn ook vaak beladen met huisraad en landbouw-producten, als ook gestolen vee uit Albanese

dorpen. Een later bericht deed ook in Prizren melding van een grote toename van vluchtelingen. Daar zouden nu ruim 50.000 ontheemden verblijven.

- Duizenden vluchtelingen uit het district Dakovica, die al geruime tijd in de open lucht bij Isniq (district Decani) kampeerden, werden in de middag van 12 september door de politie gedwongen om Isniq te verlaten. Meer dan 90 tractoren, vol met vrouwen, kinderen en bejaarden, werden door de politie begeleid naar het dorp Piskotc bij Dakovica. Ongeveer 30 tractoren bleven daar, het restant vertrok in noordoostelijke richting naar dorpen binnen dezelfde gemeente. Eenmaal zonder politiebegeleiding bij hun dorpen en vernielde woningen aangekomen, trokken ze opnieuw de heuvels. Daar begon hun verblijf in de open lucht opnieuw. In het dorp Isniq werd een permanent politie-checkpoint ingericht.

GEEN VN-VREDESMACHT IN KOSOVO

C-AFSOUTH, admiraal Lopez, zei op 9 september in Washington dat de NAVO, na een akkoord over een bestand in Kosovo, een vredesmacht van 50.000 man in deze provincie zou kunnen legeren. Westendorp, internationaal gezant voor Bosnië, reageerde ontstemd: "...naast de 30.000 in Bosnië, is 80.000 man in de Balkan een beetje te veel. Het is dus heel, heel moeilijk, zo niet onmogelijk". Hij sloot uit dat SFOR-troepen naar Kosovo gestuurd zouden worden vanwege de controle op de geplande verkiezingen in Bosnië in 1999 en 2000. Op 10 september gaf de VN-Veilighedsraad (VR) in een verklaring m.b.t. het Kosovo-conflict aan dat, ondanks de hoop van veel westelijke landen, er geen aanleidingen waren voor de goedkeuring voor een militaire NAVO-inzet in Kosovo. Beide partijen in het conflict werden opgeroepen alles in het werk te stellen om een humanitaire ramp te voorkomen. De verklaring gaf geen aanleiding tot de veronderstelling dat Rusland, met zijn harde houding, een mogelijke

NATO-inzet had geblokkeerd.

AANLOOP VN-, NAVO- EN OVSE BEMOEIENIS

- De vice-secretaris van de VN, Olara Otunu, belast met kindervraagstukken in oorlogsgebieden, betitelde op 13 september de situatie in Kosovo als "katastrofaal". Hij deed

Die Ausweitung der Kampfhandlungen führte zu einer neuerlichen Verschärfung des Flüchtlingsproblems. Eine Rückkehr ist auf Grund der Zerstörungen nur sehr schwer möglich.

ÖMZ, nummer 6 1998

deze uitspraak in Pristina tijdens zijn bezoek aan de Joegoslavische provincie Kosovo. Hij verweet de veiligheidstroepen "overmatig veel geweld" te hebben gebruikt tegen bewapende burgers. Tijdens zijn tweedaagse bezoek had hij zich op de hoogte gesteld omtrent de vluchtelingensituatie en de vernielingen. Hij zei voorstander te zijn van een **grotere IC-aanwezigheid** in de onrustige provincie.

- 16 september: De Franse president Chirac deelde zijn Russische ambtgenoot Jeltsin tijdens een telefoon gesprek mee, dat zijn land een bijeenkomst van de Contactgroep wilde bijeenroepen, om over de kwestie Kosovo te praten. De Contactgroep zou de volgende week in New York bijeenkomen.

- EU commissaris van den Broek pleitte in een vertrouwelijke brief aan de EU-ministers van buitenlandse zaken voor een "duidelijk ultimatum" om Belgrado te dwingen zijn militaire acties in Kosovo te

beëindigen. Ook wilde hij zich sterk maken voor een onafhankelijke koers van de EU in Kosovo. Hij meende dat de EU-landen zich te veel lieten leiden door de Contactgroep (waarin ook Rusland zitting heeft), dat er weinig voor voelde om Belgrado onder druk te zetten. De Europese strafmaatregelen tegen Belgrado hadden nauwelijks iets uitgehaald: Het verbod om investeringen in Joegoslavië en de bevrozing van de banktegoeden zijn "een slap aftreksel" geworden van wat de EU zich had voorgesteld. Intussen gonste het in Brussel over een mogelijk militair optreden van de NAVO, op korte termijn. De achtergrond was, dat de Serviërs hun campagne nog verder hadden opgevoerd; met het naderen van de winter zou een humanitaire ramp voor de tienduizenden ontheemden dreigen.

-21 september: De Duitse minister van buitenlandse zaken sprak in New York met zijn Chinese ambtgenoot Tang Jiaxuan over de kwestie Kosovo. Met het oog op de komende winter, waarin de ontheemden de dupe zouden worden van de acties van Servische veiligheidspolitie, vroeg minister Kinkel zijn collega om een VN-resolutie die een NAVO interventie voorstaat, niet zonder meer van de hand te wijzen. De Chinese minister had begrip voor de internationale bezorgdheid, maar hoopte op een vreedzame oplossing die de territoriale integriteit van Joegoslavië respecteert.

- De Joegoslavische president Milosevic heeft de VS gezant Christopher Hill bezworen, dat er "geen humanitaire ramp bestaat die de bevolking van Kosovo bedreigt". "De uitdrukking humanitaire ramp strookt niet met de werkelijkheid; zij wordt slechts als voorwendsel gebruikt om Servië en Joegoslavië onder druk te zetten", aldus

Milosevic.

VN-RESOLUTIE 1199

23 September: In de VR zijn met uitzondering van China alle leden bereid Milosevic te waarschuwen de oorlog in Kosovo te stoppen. De permanente leden Rusland, China en Frankrijk zijn echter niet bereid hem met geweld te dwingen tot een staakt het vuren. Deze drie landen (en Duitsland) bleven erop hameren dat de NAVO alleen zou mogen ingrijpen, wanneer de VR daartoe uitdrukkelijk machtigt. In de aangenomen VN-resolutie 1199 wordt Joegoslavië gewaarschuwd dat de VN "verdere acties en maatregelen overweegt als er geen politiek akkoord in Kosovo tot stand komt." Resolutie 1199 mist een tijdslimiet en een concreet drukmiddel. De resolutie werd door Rusland geaccepteerd omdat het de NATO niet machtigt tot militaire acties. De Russische VN-ambassadeur, Lavrov, zei dat Rusland instemt omdat "voor een militaire interventie aanvullende toestemming van de VR nodig is. De resolutie is aangenomen op basis van hoofdstuk zeven van het VN Handvest, waarin wordt gesteld dat **de Volkerenorganisatie gemachtigd kan worden eventueel geweld te gebruiken wanneer er in een bepaald gebied een zo ernstige humanitaire noodsituatie ontstaat dat zij een bedreiging voor de vrede vormt**".

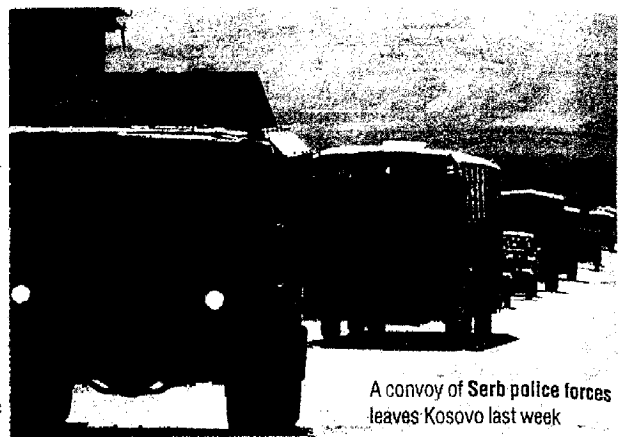
25 september: Belgrado reageerde uitdagend en verontwaardigd op het dreigement van de NAVO om militair in te grijpen. Milosevic liet tijdens een bijeenkomst van zijn partijbestuur weten geen enkele concessie te zullen doen. "De dreigementen van de NAVO zullen alleen maar de illusies van de Albanese terroristische en separatistische krachten voeden... De internationale gemeenschap moet het Albanese terrorisme duidelijk veroordelen en afzien van elke vorm van druk op Joegoslavië", aldus Milosevic.

STRIJD, ONDANKS VN-RESOLUTIE

- 27 september: Ondanks de aankondigingen door Belgrado dat de MUP

(Joegoslavische veiligheids politie) en de VJ (het Joegoslavische leger) de gevechten beëindigd hadden, werd er hevig gevochten in de gemeente Suva Reka in het zuiden van Kosovo. De Servische troepen zouden zeven dorpen in deze gemeente met artillerie hebben beschoten. Servische bronnen daarentegen meldden dat Servische veiligheidstroepen in twee dorpen in de desbetreffende gemeente in een zwaar gevecht met meer dan duizend UCK-strijders waren geraakt.

- De VN-commissaris voor vluchtelingen, Sadako Ogata, bezocht enkele dorpen in Kosovo en sprak van een "tactiek van de verschroeide aarde" die de Servische veiligheidstroepen op Albanese huizen had toegepast. De Bosnische VN-vertegenwoordiger, Haris Silajdzic, beschuldigde Joegoslavië van "volkerenmoord op de Albanen in Kosovo". De Joegoslavische troepen doen hetzelfde wat zij in de Balkanoorlog in Bosnië en Kroatië ook gedaan hebben: moorden en deportatie".
- De Servische premier Mirko Marjanovic heeft maandag in het parlement aangekondigd dat de strijd in Kosovo is gestreden. De premier zei dat aan de Albanen, die binnen tien dagen hun wapens inleveren, amnestie zal worden verleend zolang ze geen "oorlogsmisdaden" hadden gepleegd. In het parlement werd een minuut stilte gehouden voor de 94 Servische politieagenten en 32 militairen van het Joegoslavische leger, die sinds februari van dit jaar waren gesneuveld.
- Volgens het Comité voor Mensenrechten in Pristina, verloren in de afgelopen zeven maanden 127 Albanen het leven in Kosovo. Het UCK zei in een verklaring dat het "de heilige oorlog tegen de Serviërs

A convoy of Serb police forces leaves Kosovo last week

Jane's, 21 oktober 1998

zal voortzetten" en de NAVO zal vragen te interveniëren. Internationale diplomatieke waarnemers in Kosovo (KDOM) en woordvoerders van de NAVO verklaarden echter dat van terugtrekking van Servische troepen nog geen sprake was.

SERVISCHE "TACTIEK"

- 29 september: Na zeven maanden oorlog zijn de MUP- en VJ-eenheden begonnen hun troepen naar de kazernes terug te sturen. Verslaggevers constateerden dat de terugtrekking inderdaad was begonnen. Maar de Democratische Liga van Kosovo meldde dat in de regio Stimlje (Zuid-Kosovo) nog dorpen door Servische artillerie waren beschoten. In de regio Suva Reka brandden de huizen nog en werden door de Servische politie op grote schaal arrestaties verricht. Naar schatting 15.000 Albanen uit de dorpen Suva Reka, Urosevac en Stimlje waren daardoor op de vlucht geslagen.
- Journalisten vonden in het dorpje Gornje Obrinje (ongeveer 35 km w van Pristina) de lichamen van 18 vermoorde Albanen. De doden, waaronder vijf vrouwen en kinderen, waren van dichtbij met een hoofdschot gedood en de keel door gesneden. Een zes maanden oude baby werd levend naast het lijk van de moeder gevonden. Twee lichamen waren onthoofd. De IC heeft verontwaardigd gereageerd. Oostenrijk heeft Belgrado opgeroepen, om "in het licht van deze beest-

achtige moodpartij, een internationaal onderzoek toe te staan naar de toenemende beschuldigingen van massa-executies en massagraven in Kosovo". De VR zal donderdag in een spoedzitting bijeen komen. De NAVO neemt begin volgende week een besluit over mogelijke militaire maatregelen, aldus de Britse minister Cook.

- 4 oktober: Het regenachtige weer in combinatie met de opgelaaide gevechten in het grensgebied met Kosovo heeft het aantal vluchtelingen in het HAS-district van Noord-Albanië doen toenemen. De Albanese coördinator voor vluchtelingen-aspecten, Jonuz Kola, verklaarde dat er de afgelopen week meer dan 250 vluchtelingen bij waren gekomen. Intussen ondersteunden UNHCR en IRC in dit district in de vorm van voedsel en andere hulp, maar volgens Kola zou gezien het groeiende aantal vluchtelingen meer hulp nodig zijn.

HOLBROOKE'S PENDEL-DIPLOMATIE

Intussen was de speciale Amerikaanse gezant op 5 oktober begonnen met zijn beproefde pendeldiplomatie met Milosevic. Het uiteindelijke doel was om de Joegoslavische president tot een akkoord voor Kosovo te bewegen. Tegelijkertijd was de NAVO in Brussel druk bezig om Holbrooke een "stok-achter-de-deur strijdmacht" ter beschikking te stellen.

- 7 oktober: Het overleg Holbrooke-Milosevic zat in een impasse. Gisteren spraken ze vier uur met elkaar over de crisis en het dreigement van de NAVO om in te grijpen. Holbrooke noemde het gesprek "geen goede ontmoeting" en vond de discussie "hard en moeilijk". De US-minister van buitenlandse zaken Albright zei vanochtend dat er nog geen consensus binnen de NAVO was over militaire actie tegen Joegoslavië.
- De NAVO-ambassadeurs hielden in Brussel hun wekelijkse vergadering. Na afloop van de vergadering zei secretaris-generaal (SG) Solana dat "het (NATO-)Bondgenootschap

voor een militair ingrijpen in het Kosovo-conflict niet speciaal een VN-mandaat nodig heeft. De NAVO zal haar eigen beslissingen nemen. Wij zijn bereid om te handelen... dat is heel duidelijk geworden", aldus Solana. Joegoslavië maakte zich intussen op voor NAVO-luchtaanvallen. Ondergrondse schuilkelders werden ingericht en de bevolking sloeg aan het hamsteren. Tegelijkertijd bleef Holbrooke Belgrado bezoeken...

KOSOVO VOOR DE HELFT ONTVOLKT

Het hoofd van de KMLDNJ (Albanese Mensenrechtenorganisatie...), Pazajit Nushi, had een brief gestuurd naar Mrs. Mary Robinson, UN-commissaris voor de mensenrechten in Oslo. Hij deelde daarin mee dat "het Kosovo-conflict sinds januari wijzingen had veroorzaakt in de demografische, geografische, sociale en culturele identiteit van Kosovo. Sinds het Servische offensief vanaf 14 januari begon zijn 1.558 ongewapende Albanese burgers, individuen en gezinsleden, gedood en begraven: 12% daarvan zijn kinderen in de leeftijd van 1-18 jaar, 33 tot 34% ouderen van 55-92 jaar en ca. 54% in de leeftijd van 18-55 jaar". (Volgens andere bronnen is in deze opsomming niet meegenomen: 92 politiemannen, 34 Servische militairen en 49 leden van het UCK). Ongeveer 430.000 Kosovo-Albanen raakten ontheemd en werden vluchtelingen. Hiervan bevonden zich 150.000 in de bergen en bossen, terwijl van 500.000 anderen werd verondersteld de provincie te hebben verlaten op zoek naar onderdak in andere West Europese landen. V.w.b. het demografische aspect verwachtte KMDLNJ dat Kosovo niet langer een bevolking heeft van 2 miljoen etnische Albanen, maar met de helft is afgenomen. Vanwege de dreigende situatie zijn 332 woonwijken en dorpen met ca. 54.000 huizen, door een bevolkingsaantal van een half miljoen, min of meer verlaten. De brief eindigde met: "In Kosovo zijn grove schendingen van de mensenrechten geconstateerd en

de wijze waarop dit is gebeurd is ronduit beestachtig".

HOLBROOKE'S EISEN

- Nadat Holbrooke gisteren de NAVO-ministers over zijn eerste drie gesprekken met Milosevic had geïnformeerd, vertrok hij vanochtend (9 oktober) naar Belgrado voor zijn vierde en mogelijk laatste bemiddelingspoging. Volgens Albright moest Holbrooke aan Milosevic "een duidelijke en simpele boodschap overbrengen: Hij moet voldoen aan de eisen van de IC op een duurzame en controleerbare manier".
- 11 oktober: Holbrooke voerde voor de 7e keer deze week gesprekken met Milosevic, teneinde op het laatste moment een diplomatieke oplossing te vinden in de Kosovo-kwestie. In de loop van de dag landde de eerste van de zes US B-52 bommenwerpers in zuidwest Engeland. De rest van de B-52's, een radarvliegtuig en 13 "tank-planes" zouden later volgen. De maandag daarop zou de NAVO weer bij elkaar komen om tot het "activeringsbevel" te besluiten, in geval de IC de vorderingen niet voldoende achtte. Zo'n 400 vliegtuigen, merendeels startklaar in Italië, zouden hierbij "de stok-achter-de-deur" zijn. Na de NAVO-vergadering zei de Amerikaanse minister Albright dat "het Westen de juridische grondslag én de middelen" heeft om door te gaan. Volgens haar kon Milosevic de bombardementen alleen nog kunnen voorkomen door te voldoen aan alle eisen:
 - terugtrekking van zijn troepen en stopzetting van het geweld in Kosovo;
 - het toelaten van internationale hulporganisaties en waarnemers;
 - een tijdspad voor een duurzame politieke regering.

HET HOLBROOKE-MILOSEVIC AKKOORD

Tevreden, maar vooral gereserveerd, werd er 13 oktober gereageerd op het akkoord dat Holbrooke met Milosevic 's avonds had gesloten.

Controle op uitvoering akkoord Kosovo

Spionagesatellieten

Lockheed U2:

Omgebouwde Orion:

Predator:
 Ombouwde Lockheed U2 met een speciale motor, max. hoogte: 7,5 km.

Fotoverkenners:
F16, max. snelheid: 2020 km/u, max. hoogte: 17 km.
Canberra PR9, max. snelheid: 876 km/u, max. hoogte: 14 km.

Mogelijkheden om troepenbewegingen te controleren

Vindplaatsen zonder omdenk

- 1 Ten westen van Pec
- 2 Drenica
- 3 Bij Malisevo
- 4 Bij Komorane

de Volkskrant, 16 januari 1998

Volgens president Clinton zouden "alleen daden en niet woorden kunnen voorkomen dat zaterdag de NAVO luchtacties zal uitvoeren. De kerkhoven op de Balkan liggen vol met presidents Milosevic "gebroken beloften". Het activeringsbesluit, dat inmiddels was genomen, blijft van kracht. **President Milosevic stemde in met:**

- terugtrekking van zijn troepen uit Kosovo;
- vredesoverleg met de Kosovo-Albanezen;
- de komst van 2000 (ongewapende OVSE-)waarnemers naar Kosovo;
- waarnemingsvluchten door de NAVO.

"De NAVO zal de waarnemers beschermen met een buiten Kosovo aan-

wezige *reactiemacht*. De ongewapende waarnemingstoestellen krijgen op enige afstand dekking van NAVO-gevechtsvliegtuigen", zo deelde gisteren een US-defensiewoordvoerder mee.

HET 25 OKTOBER-AKKOORD
 16 oktober: De OVSE-vertegenwoordiging in Bosnië stuurde een verkenningsteam naar Kosovo, ten einde de komst van de hoofdmacht van de OVSE-KOSOVO VERIFICATION MISSION (KVM), voor te bereiden. De groep, bestaande uit 8 man, werd geleid door Peter Erben en zou op 17 oktober in Pristina arriveren. De eerste taak van deze verkenningsteam was het voorbereiden van de komst het TACTICAL

ASSESSMENT TEAM (TAT) dat de 18e oktober aankwam. "In de komende dagen zullen OSCE-teams zich ontplooiën in geheel Kosovo om voorbereidingen te treffen voor de aankomst gehele missie. De teams zullen zich primair concentreren op het verkennen van de benodigde in-

Internet

frastructuur en het evalueren van de veiligheidssituatie", aldus het persbericht.

Op 24 oktober heeft de VR met 13 stemmen voor en met twee onthoudingen (Rusland en China) de inzet van onbewapende waarnemers op de grond- en in het luchtruim boven Kosovo goedgekeurd. Volgens de Amerikanen zou de huidige resolutie volstaan, in geval van een mogelijke evacuatie van de waarnemers uit Kosovo. Door de resolutie werd het KVM-mandaat goedgekeurd en de inzet van de internationale waarnemers formeel gelegaliseerd. Een dag later besloot de OVSE om (officieel) met de KVM-taak aan te vangen. Hierdoor werd de verificatiemissie legaal gemachtigd. Daarom heet de overeenkomst, met de daarin aan Belgrado gestelde eisen, ook wel "**Het 25 oktober-Akkoord**". De 8 eisen zijn:

- Politie: De sterkte van de politie- en speciale politie troepen in Kosovo- zal worden teruggebracht

tot het niveau van voor februari 1998.

- Politie: Zij draagt alle -na februari 1998 ontvangen- zware wapens (kaliber >12.7 mm) over aan het Joegoslavische leger (VJ) of deze worden uit Kosovo afgevoerd. De organieke zware wapens gaan terug naar de politiekazernes /-stations.
- Politie: Niet meer dan 27 waarnemingsposten mogen langs aangegeven routes worden ingericht.
- Politie: De normale vredesactiviteiten zullen worden hervat. Pas nadat KDOM/OVSE is gewaarschuwd mag de politie bij eventueel verhoogde spanningen in pantservoertuigen opereren. Deze mogen slechts boordwapens voeren met een kaliber < 7.9 mm.
- De VJ: Alle VJ-eenheden en het materiaal, dat na februari 1998 Kosovo is binnengebracht, zullen worden teruggetrokken.
- De VJ: VJ-elementen die de grenstroepen ondersteunen en drie eenheden van compagniegrootte blijven operationeel buiten de garnizoenen. Deze compagnien dienen de drie hoofdaanvoerwegen te beveiligen (Pec-Lapusnik-Pristina, Djakovica-Klina, Prizren-Suva Reka-Pristina). Alle overige in Kosovo gestationeerde VJ-eenheden keren terug naar hun kazernes.
- De VJ: De grenstroepen zullen de internationale FRJ-grenzen blijven bewaken/beveiligen en blijven aldaar gestationeerd.
- De VJ/MUP: Om internationale verificatie mogelijk te maken dienen VJ- en MUP commandanten wekelijks bij de KDOM- en OVSE organisatie een uitgebreid rapport in te leveren, terwijl iedere operatie van een eenheid onmiddellijk moet worden aangemeld.

Volgens het mandaat moeten de OVSE/KVM-waarnemers op de uitvoering van de eisen toezicht houden. In Belgrado kwamen dit weekend NAVO-commandant generaal Clark en de voorzitter van het Militaire NAVO-Comité, generaal Naumann, bijeen om de Joegoslavische president Milosevic duidelijk te maken dat Belgrado de eisen van de resolutie tot

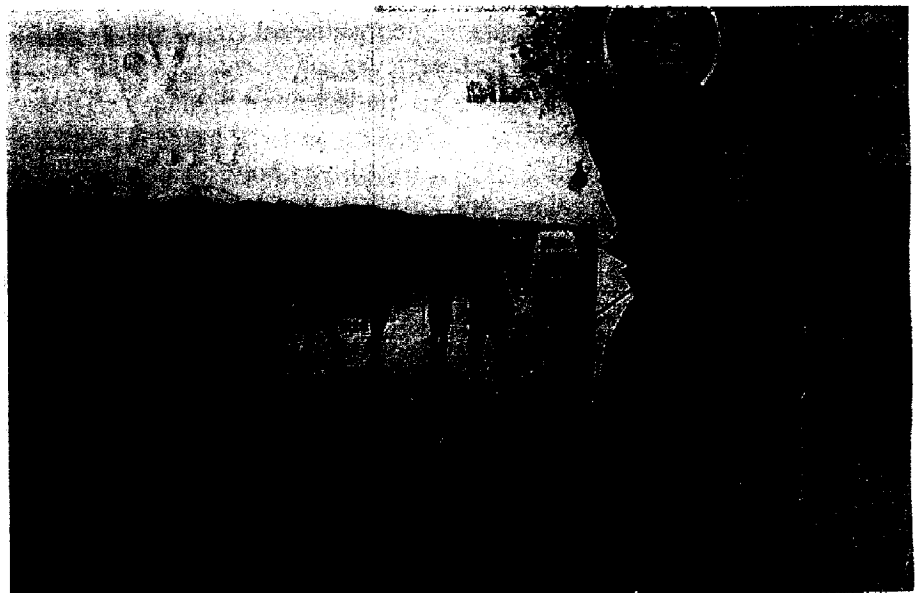
nu toe onvoldoende heeft uitgevoerd.

BELGRADO HAALT MASSAAL TROEPEN WEG

27 oktober: In Kosovo werden massaal politie- en legertroepen verwijderd. Belgrado trachtte daarmee kennelijk ter elfde ure te voldoen aan de NAVO-eisen, immers om 20.00 uur zou het NAVO-ultimatum aflopen. Gisteren was er al pas sprake van overduidelijk terugtrekken. Zeker 4.000 politiemannen en militairen verlieten Kosovo. Anderen trokken zich in de kazernes in Kosovo terug. De NAVO zou op dezelfde avond besluiten, wat te doen met het activeringsbevel. Er was een keuze-mogelijkheid uit 4 opties:

- activeringsbevel handhaven voor onbepaalde tijd;
- activeringsbevel met een nieuw ultimatum;
- activeringsbevel opheffen;
- overgaan tot luchtaanvallen.

Het laatste is onwaarschijnlijk. Een dag eerder zei de Britse minister Cook dat "voortgang is geboekt, maar dat Milosevic nog meer zijn best zou moeten doen". Diplomatieke waarnemers en journalisten immers troffen nog meerdere roadblocks door Servische politie bemand en op di-

Politieblokkade op de weg van Tirana naar Flore

Algemeen Dagblad, 21 november 1998

verse tactische plaatsen zouden nog tanks aanwezig zijn.

HUMANITAIRE VERBETERINGEN

Vanaf 17 oktober hebben de hulporganisaties in Kosovo hun activiteiten weer hervat. WFP, IRC, MSF (Medecins Sans Frontiers) en de CRS (Catholic Relief Services) waren in Kosovo overal actief, - zonder dat beperkingen of Servische bedreigingen waren voorgekomen.

Maar: Ondanks de minimale verbetering in de humanitaire situatie in Kosovo, bleven Kosovaarse vluchtelingen veiligheid in de omliggende regio's en landen zoeken:

- Zwitserland wordt volgens rapportages overspoeld met Kosovo-vluchtelingen die asiel zoeken. Sinds maart dit jaar zouden grofweg 19.500 vluchtelingen uit Kosovo dat land zijn binnengestroomd.
- Ten minste vier etnische Albanen zouden volgens rapporten op 16 oktober door mijnen zijn omgekomen, toen een groep vluchtelingen de grens FRJ/Albanië trachtte over te steken. Zij zoeken ook onderdak in Montenegro, waar gedurende de laatste maand bijna 5.000 nieuwkomers werden geregistreerd.
- Op 17 oktober bereikten 300 Kosovaarse vluchtelingen Italië.

- Sinds 1 oktober zijn ca. 15.000 van de 50.000 Kosovaarse IDP's, die geen onderdak hadden, volgens rapportages naar hun woningen terug-

gekeerd. Onbevestigde berichten echter beweerden dat "beperkt de Servische onderdrukking jegens de etnische Albanezen doorgaat".

- Volgens meerdere rapportages schiet de Servische politie in Kramovik regelmatig met hun wapens om het verkeer vanuit en naar het dorp onmogelijk te maken. Ook beroofden Servische troepen de huizen in Doberdolan op 16 oktober. Beide dorpen liggen in district Orahovac. Er waren ook meerdere meldingen over UCK-aanvallen op Servische troepen.
- Ondanks het feit dat de humanitaire situatie in Kosovo sinds begin oktober iets is verbeterd, willen sommige van de ongeveer 250.000 IDP's in de nabije toekomst niet naar huizen terugkeren omdat het Kosovo-conflict verre van voorbij is.
- Het Rode Kruis van Montenegro ontving op 26 oktober de door de US-regering beloofde hulp voor de vluchtelingen uit Kosovo, bestaande uit: 6.300 dekens en medicijnen en medische uitrusting t.w.v. \$117.000.
- Ondertussen is door de EU-ministers van buitenlandse zaken aan een actie-plan voor de terugkeer van de Kosovo-vluchtelingen gewerkt. Op 27 oktober maakte de voorzitter van de EU, de Oostenrijker Wolfgang SCHEUSSEL, bekend dat o.a. zal worden voorzien in hulpgoederen, de onderbrengen in noodonderkomens en verdere financiële hulpverleningen. Daarnaast zal een bedrag van 10 miljoen ECU (ca. DM 20 miljoen) voor dringende humanitaire hulp achter de hand worden gehouden.

DE EU ZIT MET VLUCHTELINGENPROBLEEM

"SCHENGEN-DEUR" NUMMER 1
28 oktober: De Italiaanse vluchtelingenkampen van Otranto, Lecce en Brindisi puilen uit. Bij rustige zee brachten Albanese speedbootjes de afgelopen weken gemiddeld 400 vluchtelingen per nacht vanuit Albanië. Het zijn vooral Kosovo-Albanezen, maar ook Koerden en Albane-

zen die doen of ze uit Kosovo komen. Bij zijn aantreden zei Majko, de nieuwe premier van Albanië: "Verwacht van mij niets. Albanië kan in zijn eentje de handel in illegalen niet stoppen". De belangrijkste inkomstenbron van het straatarme land is de handel in vluchtelingen, die op NLG 60 miljoen wordt geschat. Maar de belangrijkste "Schengen-deur" Italië heeft ook boter op haar hoofd.

Nadat de speedboten de vluchtelingen bij de kust in het water hebben gedropt, worden een paar strandjes verderop de rest van de handel (wapens en marihuana) uitgeladen en aan de Italiaanse maffia overgedragen. Daarna wordt weer snel teruggeraced. Deze maand echter ging het weer eens fout. In het hartstikke donker werd een boot met clandestienen door een terugkerende boot uit Italië geramd. De dode lichamen van een meisje van 18 maanden, de moeder en een 19-jarig meisje uit Vlore, werden in de nacht door de bootmannen op de kade van Vlore neergelegd. Later haalde de Albanese politie nog drie doden uit het water. De "controle" aan Albanese kant is volledig in handen van de Griekse, Turkse, maar ook Italiaanse maffia. Hierbij is de Albanese havenplaats Vlore dé uitvalsbasis en herbergt dan ook een uitgebreid goed georganiseerd smokkelnetwerk.

De regeringscontrole vanuit Albanië is nul komma nul. Maar als Tirana de gulle gaven van haar buurland Italië wil blijven ontvangen, moet het serieus meewerken aan een stop op de illegalen. Volgens de Italiaanse minister van binnenlandse zaken, Rosa Russo Jervolino, heeft zijn land slechts plaats voor 38.000 vluchtelingen per jaar. "Maar het is goed dat andere landen beseffen dat bijna alle vluchtelingen die de oversteek wagen, naar Noord-Europa gaan. Ons probleem met Kosovo en Albanië is net zo goed een probleem van Frankrijk, Duitsland, Nederland en België. Inmiddels (21 november) is Italië wijzer geworden en zijn de benodigde overeenkomsten met Albanië gesloten. Op het Albanese eiland Sazan, in de baai van Vlore, heeft de Italiaanse politie nu een permanente post. Van

hieruit moeten m.b.v. kustwacht-schepen en in samenwerking met de Albanese kustwacht de smokkelaars worden onderschept. Op de enige toegangsweg naar Vlore vanuit Tirana wordt door de Albanese politie streng gecontroleerd en 's nachts wordt langs de havenweg druk gepatrouilleerd, maar... vanaf de stranden van andere kleine Albanese kustplaatsjes scheuren 's nachts de bootjes gewoon in westelijke richting. Begin december is echter een wetsvoorstel bij het Albanese parlement ter goedkeuring ingediend, inhoudende: "Iedere Albanese ingezetene, die zonder vergunning eigenaar is van een motorboot met een voortstuwingsvermogen van meer dan 40 zeemijlen/per uur, is strafbaar voor de wet..."

TWEEDE "SCHENGEN-DEUR"

Het toegenomen aantal vluchtelingen uit Kosovo stelt veel Europese landen voor grote problemen. Dat geldt naast Italië, vooral ook voor Hongarije. Een voorbeeld: Ahmet Rustemi (38 jaar) is neuroloog, Kosovaar en verzetsman. Na drie jaar in een Servische gevangenis te hebben doorgebracht, ontsnapte hij in augustus. Een paar dagen later sloop hij met zijn vrouw en twee kinderen, voor een bedrag DM 8000 en onder leiding van een Kosovo-Albanese gids, over de "groene grens" Joegoslavië-Hongarije. Hij kwam daarna in het vluchtelingenkamp Bicske nabij Budapest, waar op dat moment vierhonderd vluchtelingen uit heel de wereld verbleven. Bicske is het territorium van een Kosovo-Albanes, een mensensmokkelaar, die met een Nederlandse nummerplaat rondrijdt. Hij hanteert twee tarieven. DM 700 voor een voettocht naar Oostenrijk, DM 2.020 voor een comfortabele autorit. Hij biedt zelfs een "niet-goedgeld-teruggarantie" en wie gesnapt wordt aan de grens, kan na terugkeer in het kamp, zijn geld terugkrijgen. De Hongaarse grenspolitie houdt het erop dat 60% van de aan de kampen ontsnapte vluchtelingen erin slaagt de grens over te steken...

Ethnic Albanians repairing the roof of a damaged house in the village of Kisna Reka in Kosovo on Tuesday.

International Herald Tribune, 11 november 1998

ONVOLDOENDE TERUGKEER
 30-10-98: Slechts enkele duizenden etnisch Albanese vluchtelingen zijn naar hun woningen teruggekeerd. "De terugkeer is niet zo gemakkelijk als we hadden verwacht", zo sprak UNHCR-woordvoerder Jacques Fraquin te Genève de positieve berichtgeving van de afgelopen dagen tegen. De reden is de slechts gedeeltelijke terugtrekking van de Servische politie en legereenheden uit Kosovo. Volgens het Holbrooke-Milosevic akkoord worden de Serviërs ook opgeroepen de terugkeer te ondersteunen. Maar veel van de ca. 300.000 vluchtelingen blijven achterdochtig over een onvoldoende terugtrekking van de Servische troepen. Bij Klina bijvoorbeeld verhinderden Servische soldaten te terugkeer van enige honderden vluchtelingen, die daarna radeloos aan het ter plaatse aanwezige KDOM-team vroegen "wat te doen". Extra voedingsbodem voor hun achterdocht waren de uitspraken die vandaag in het Servische parlement werden gedaan. De

Servische vice-premier Seselj pleitte, ondanks de Servische terugtocht, voor de voortzetting van de gevechten tegen de etnisch Albanese rebellen. KDOM rapporteert intussen dat een groot aantal Servische politie-eenheden naar de kazernes is teruggekeerd of Kosovo heeft verlaten. Maar politie en soldaten blijven in diverse gebieden zichtbaar. Daarnaast hebben sedert de terugtrekking de landmijnen en boobytraps van de Serviërs nieuwe slachtoffers gemaakt en de bedreigingen duren voort.

De Franse hulporganisatie MM (Medecins du Monde) meldde vrijdag dat de afgelopen dagen nieuwe beschietingen in Kosovo hadden plaatsgevonden. De organisatie spreekt tegen dat de Servische strijdkrachten voldoende zijn teruggetrokken: "Tanks en wapens zijn er nog altijd... Ze blijven in het gebied en zaaien angst onder de bevolking", aldus MM-dir. generaal Michel Brugière. "De vluchtelingen die toch terugkeren, kunnen nergens anders heen als naar hun verwoeste huizen. Tussen de

70 en 80% van de dorpen ten zuidwesten van Pristina is vernietigd".

VERWACHTING

Op 13 november verklaarde in Genève een woordvoerder van de UNHCR dat, anderhalve maand voor het officiële begin van de winterperiode, ongeveer 100.000 van de in totaal 166.000 gevluchte personen nog niet naar hun woningen in KOSOVO zijn teruggekeerd. Slechts 66.000 mensen zijn tijdens een recente inspectie door UNHCR-personeel in 240 bezochte woongemeenschappen (met een oorspronkelijk aantal bewoners van 338.000) aangetroffen. In het onderzoek zijn de naar het buitenland gevluchte aantallen niet meegenomen, terwijl een derde van alle dorpen nog niet is geïnspecteerd.

Op zich is 100.000 een gigantisch aantal. Maar het is enigszins voorbarig om aan te nemen dat dit aantal thans als vluchteling buiten Kosovo verblijft. Van duizenden IDP's worden verondersteld dat zij inmiddels bij familie of bekenden verblijven, dan wel elders in Kosovo gastvrij onderdak hebben gekregen. In ieder geval worden (gelukkig) geen K-Albanese gezinnen meer gerapporteerd die nog steeds "in de open lucht bivakkeren". Een bron van zorg blijft voor de hulpverleningsorganisaties de vaak op geïmproviseerde wijze herstelde onderkomens, waarin vaak te veel personen de winterperiode moeten zien door te komen. Daarnaast zijn nog al wat woongemeenschappen door de forse sneeuwval feitelijk geïsoleerd geraakt en vreest men een groot aantal slachtoffers door de slechte hygiënische omstandigheden en (op termijn) door gebrek aan voedsel.

HET MEMORANDUM SANU

Vdg. BC. P.J. Dunning
Vdg. Drs. W. van den Hazel
Vdg. Drs. M. Moorrees

INLEIDING

Het Servisch nationalisme zoals zich dat gedurende de afgelopen 10 jaar in het voormalig Joegoslavië heeft gemanifesteerd, is niet zonder meer uit de lucht komen vallen. De nationalistische sentimenten, die al langer onder de Serven leefden, werden door Slobodan Milosevic aangewakkerd en in een stroomversnelling gebracht. In de periode dat Milosevic zijn positie binnen de Servische Communistische Bond verstevigde, verscheen in de Servische media een artikel over een memorandum, geschreven door een Servische intellectuele elite, betreffende de staat van de politiek en de economie in Joegoslavië. Ook de positie van het Servische volk binnen de federatie kreeg hierin ruime aandacht. Met name in de autonome provincie Kosovo zou deze zich in een achtergestelde en zelfs bedreigde positie bevinden. De politiek die Milosevic vanaf 1986 voert, beantwoordt in grote mate aan de eisen en verwachtingen die via het Memorandum werden geventileerd.

In dit artikel zal verder worden ingegaan op het document en de gevolgen die het had voor de ontwikkelingen binnen de Joegoslavische Federatie. Wat was de invloed van het Memorandum op de politiek van Milosevic, met betrekking tot het opblaasend nationalisme? Wie was/waren de auteurs van het stuk en wie representeerden zij? Om een antwoord op deze vragen te kunnen geven dient ook een korte voorgeschiedenis van het Memorandum te worden gegeven.

KOSOVO: BAKERMAT VAN EEN CONFLICT

Het Memorandum was meer dan een

king wilde hebben. De chef van de Joegoslavische Staatsveiligheid, de Serviër Aleksander Rankovic, wist tot zijn ontslag in 1966 dit streven met

The Former Yugoslavia map folio

beschrijving van de situatie in de Joegoslavische Federatie; het kan worden beschouwd als een aanklacht tegen de wantoestanden die er vanuit Servisch oogpunt heersten. Om dit te begrijpen moet aandacht worden besteed aan de grondwet van 1974, omdat deze wordt gezien als oorzaak van veel problemen.

De Joegoslavische Federatie die in 1945 door Josip Broz, alias Tito, werd gesticht, was zeker niet de eenheid die het op het eerste gezicht leek te zijn. Binnen de 6 republieken (Slovenië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Servië, Montenegro en Macedonië) die deel uitmaakten van de federatie, woonden verschillende etnische groeperingen met ieder hun eigen sentimenten en verlangens. Zo vormde de Albanese bevolking in het zuiden van de Servische Republiek een aanzienlijke minderheid. Deze had sinds 1945 al meerdere malen te kennen gegeven dat ze recht op zelfbeschik-

succes de kop in te drukken.

President Tito trachtte zowel de Servische overheersing binnen de federatie te matigen, als de etnische spanningen in Kosovo te beperken. Om dit te bereiken werd in 1974 een grondwetswijziging doorgevoerd. Na deze wijziging waren er binnen Joegoslavië, behalve de 6 republieken, ook nog twee autonome provincies, Vojvodina en Kosovo. In de praktijk hadden deze provincies dezelfde rechten en plichten als de republieken, maar ze misten het zelfbeschikkingsrecht en het recht op afscheiding. Dit laatste betekende dat iedere republiek zich mocht afscheiden van de Joegoslavische federatie. Zowel de republieken als de provincies beschikten over een overheidsapparaat, onder meer bestaande uit een eigen communistische partij, Nationale Vergadering, grondwet, hoogerechtshof, politiekorps enz. Boven de republieken en provincies stond de

federale overheid, gezeteld in Belgrado, met aan het hoofd president Tito. Deze had met de grondwetswijziging in 1974 tevens zijn opvolging geregeld. Na zijn overlijden moest de taak van president worden overgenomen door een presidium, bestaande uit afgevaardigden van alle republieken en provincies. De president, die aan het hoofd stond van het presidium, werd jaarlijks gekozen uit een van de republieken of provincies.

Het ontbreken van het recht op afscheiding voor de provincies, wekte veel onrust en woede onder de Albanese Kosovaren. Dit bleek al gauw na de invoering van de grondwet, toen er zowel in 1975 als in 1979 onlusten in Kosovo plaatsvonden. De roep om een eigen republiek (dus inclusief het recht op afscheiding), vrij van enige Servische overheersing, klonk steeds luider. Een veel gehoord argument onder de Albanese Kosovaren luidde: de Macedoniërs en Montenegrijnen hebben wel een eigen republiek gekregen, maar waarom de Albanese niet? Dit streven naar zelfbeschikking was niet uniek voor de Albanese, omdat eind jaren zeventig overal in Joegoslavië sterke nationalistische gevoelens aanwezig waren.

De nationalistische sentimenten onder de Albanese werden met name gevoed door de economische problemen waarmee Kosovo in het begin van de jaren tachtig werd geconfronteerd. Het werd door de Albanese veelal gewijd aan discriminatie of zelfs exploitatie door de Serviërs. Dit is echter twijfelachtig, aangezien de federale regering in Belgrado vele honderden miljoenen dollars, deels afkomstig uit de Servische republiek, in deze regio pompte. De economische groei in het zuiden van de Servische republiek verliep ook een stuk trager dan in het noorden. Daarnaast verliep de groei van de hele Servische economie trager dan in de republieken Slovenië en Kroatië.

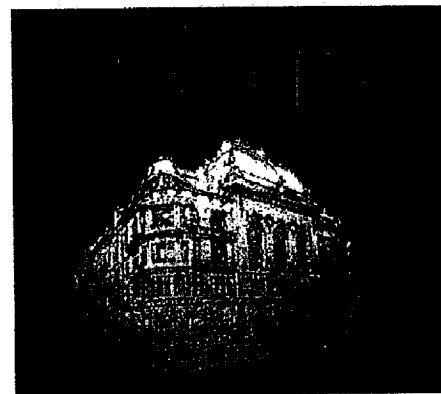
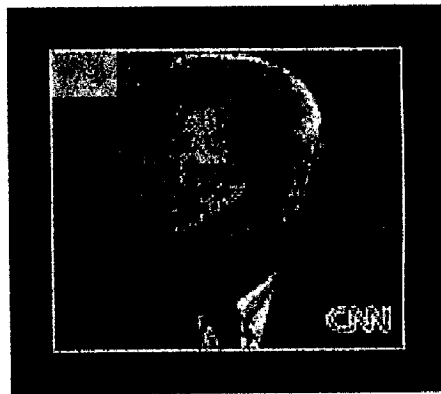
Na de dood van Tito, in mei 1980, werd de roep onder de Albanese meerderheid om een eigen Kosovo-republiek steeds groter. Dit leidde tot een uitbarsting in maart 1981, toen

onder studenten op de universiteit van Pristina rellen uitbraken. De aanleiding was de slechte voeding en huisvesting die ze genoten, maar de dieper liggende motieven lagen in de onvrede ten aanzien van de constitutionele rechten en de economische situatie. Meer nog, er was niet bepaald uitzicht op verbetering van de situatie. Deze rellen werden al gauw gesteund door scholieren en arbeiders. De onlusten werden op hardhandige wijze door de federale regering onderdrukt, waarbij zowel aan de kant van de betogers als aan de zijde van de politie, doden en gewonden vielen.

De vraag die al snel opkomt is, waarom de Servische regering zich bleef verzetten tegen een republiek Kosovo, vooral omdat de Albanese in de praktijk een grote mate van autonomie kenden. De stap naar een zelfstandige republiek was dan niet meer zo groot. Onder de Servische regering in Belgrado heerste de angst dat een zelfstandige republiek Kosovo zich zou afscheiden van de Federatie en daarmee als inspiratie zou dienen voor de Albanese in Macedonië en Montenegro. Dit werd overigens door de Albanese in Kosovo heftig ontkend.

Een praktisch argument was het gegeven dat de lood- en zinkmijnen van Trepca in Kosovo lagen. Het verlies daarvan zou ernstige consequenties hebben voor de Servische en de Joegoslavische economie. Tenslotte speelde er nog een emotioneel, maar zeker niet minder belangrijk, argument mee. Kosovo is de wieg van de Servische natie en kon daardoor onder geen beding worden afgestaan.¹ Anderzijds kan men zich afvragen waarom de Albanese zo gebrand waren op een eigen republiek binnen de federatie. Ze vergeleken hun positie met de Montenegrijnen die, hoewel kwantitatief een minderheid, toch een eigen republiek hadden. Verder leefde onder vele Albanese sterk de overtuiging dat alleen een eigen republiek een garantie zou bieden op een gelijke positie tussen de andere volkeren in Joegoslavië.²

In de periode 1981-1986 vonden er zogenaamde zuiveringen plaats binnen de Communistische Bond van Kosovo. Het kwam er op neer dat de separatisten, degenen die voor een Kosovo-republiek ijverden, het veld moesten ruimen. Deze werden vervangen door Albanese die wel voorstander waren van een autonome provincie, maar niet streefden naar een eigen republiek Kosovo. Hoewel de Communistische Bond van Kosovo zonder inmenging van de Joegoslavische Communistische Bond in Belgrado orde op zaken wilde stellen, kon niet voorkomen worden dat de autonomie van de provincie aan banden werd gelegd. Door de Servische regering werd een serie maatregelen doorgevoerd, waarmee de politieke en economische besluitvorming betreffende Kosovo steeds meer vanuit Belgrado kon worden gecoördineerd.

Internet

Er zou zelfs gesteld kunnen worden dat de reactie op het Albanese nationalisme, een heropleving van het Servisch nationalisme teweegbracht.³ Zeker na 1981 werden de Serviërs in Kosovo (ca. 10% van de bevolking) relatief vaker het slachtoffer van

vechtpartijen, verkrachtingen, plunderingen en dergelijke dan in de jaren daarvoor. Het is tekenend dat in 1987 ongeveer een tiende deel van de Serviërs en Montenegrijnen die in 1981 in Kosovo woonden, de streek hadden verlaten. Dit wegtrekken was overigens niet alleen te wijten aan de houding van de Albanen, maar zeker ook aan de deplorabele toestand van de economie in Kosovo, die velen ertoe bracht weg te trekken.

GESCHIEDENIS VAN HET MEMORANDUM

De Servische Academie voor Wetenschap en Cultuur (SANU) is op 1 November 1886 opgericht. De leden van de Academie zijn Servische intellectuelen. De president van de Academie is Aleksander Despic en de vice-president is Nikola Hajdin. Beiden zijn op 22 december 1994 gekozen. Miroslav Pantic is de secretaris-generaal, gekozen op 24 maart 1994. De Academie is onderverdeeld in zeven verschillende departementen met elk een secretaris. Deze departementen zijn: Departement voor Exacte en Mathematische Wetenschappen (Stevan Koicki), Departement voor Technische Wetenschappen (Petar Miljanic), Departement van Medische Wetenschappen (Ivan Spuzic), Departement van Taalkunde en Literatuur (Predrag Palavestra), Departement van Sociale Wetenschappen (Mihailo Markovic), Departement van Geschiedwetenschappen (Bozidar Ferjancic) en het Departement van Kunst en muziek (Stanojlo Rajcic). Door middel van het organiseren van conferenties bespreekt de Academie maatschappelijke en wetenschappelijke problemen. In vergelijking met andere wetenschappelijke instituten had de Academie een relatieve vrijheid onder het communistisch gezag.

Bezorgd over de toestand van de federale economie en de status van de Servische natie, hebben de leden van het SANU begin jaren tachtig getracht hun visie op deze problemen te ventileren naar de federale en regionale overheden. Conform haar traditie or-

ganiseerde het SANU hiertoe verschillende symposia over de economie. De conclusies van deze symposia zijn overlegd aan de betreffende overheidsorganen. Echter door de toestand van het politiek systeem waren deze adviezen aan dovmans oren gericht.

Om toch te voldoen aan de, zichzelf opgelegde taak, hadden de academici behoefte aan een meer radicale maatregel. Er werd voorgesteld een memorandum te schrijven betreffende de toestand van de Joegoslavische economie en samenleving. Dit memorandum zou worden verspreid onder alle Servische en federale overheidsdiensten. Echter, voor dit kon gebeuren, moest er worden overlegd of dit mogelijk was. Dit overleg spitste zich toe op twee hoofdvragen: "Wat zouden de gevolgen van een dergelijk stuk zijn voor het instituut" en "Mocht het instituut een dergelijk stuk uitgeven". Een dergelijk stuk zou namelijk directe kritiek op de Federale en Regionale leiding betekenen. In een land met een absoluut bestuur kon dergelijke kritiek verstrekkende gevolgen hebben voor de auteurs. Ook was men bang voor een inperking van de relatieve vrijheid van het instituut. Echter, daar waren ze het snel over eens. Het grote probleem lag in het feit dat in de statuten van de academie specifiek werd genoemd dat het instituut zich zou onthouden van politieke uitspraken. Het schrijven van een dergelijk memorandum kwam gevaarlijk dicht in de buurt van het innemen van een politiek standpunt.

Opvallend is dat het SANU koos voor een memorandum als drager van haar kritiek. Memoranda werden al eerder in de Servische geschiedenis gebruikt voor politieke communicatie. Door het uitbrengen van een memorandum greep het SANU terug op een traditie die voorafging aan het communisme. Tijdens een bijeenkomst van de academie op 23 mei 1985 werd door verschillende academici aangegeven dat de maat vol was en er iets moest worden ondernomen. Tijdens dezelfde vergadering kwam Academicus Ivan Maksimovic met een voorstel dat werd aangenomen door de vergade-

ring. Dit voorstel hield in: het opstellen van een memorandum waarin "de meest acute sociale, politieke, economische, welzijns, wetenschappelijke en culturele problemen" worden beschreven. Dit memorandum zou worden verspreid onder iedereen die werkzaam was bij de overheden van de Servische Republiek en de Joegoslavische Federatie.

Op 13 juni 1985 besloten de leiders van het instituut tot oprichting van het "Memorandum comité". De opdracht van dit comité was het schrijven van een memorandum over "actuele sociale aandachtspunten". Het Comité kwam op 28 juni 1985 voor het eerst bijeen. Op 19 september 1986 kwam het comité voor een aantal dagen bijeen om de uiteindelijke versie te bespreken. Echter, op 23 september verscheen in de Belgradose avondkrant *Vecernje Novosti* een artikel waarin werd gesteld dat het SANU een memorandum aan het schrijven was en tevens de inhoud van het memorandum scherp werd veroordeeld. Hierop besloot het comité de bijeenkomst te beëindigen. Tijdens de 5de en laatste bijeenkomst van het comité op 5 oktober 1986 besloot het comité dat, gezien de nieuwe situatie, het afmaken van het memorandum geen doorgang kon vinden.

Vanaf het moment van publicatie in de pers is het Memorandum sterk veroordeeld. Pas in april 1993, zeven jaar na dato, besloot de leiding van de Academie dat het tijd was om te reageren. Deze reactie werd in 1995, zowel in boekvorm als in verschillende vertalingen op het internet, gepubliceerd.⁴ In de reactie is ook het "concept" memorandum opgenomen. De gepubliceerde tekst is deels goedgekeurd door de academie.⁵ Dit wordt genoemd als reden waarom de publicatie van het Memorandum zo lang op zich heeft laten wachten. Daar de tekst niet compleet gecorrigeerd is, kon het SANU zich er niet volledig achter scharen. Verder stelde de Academie dat zij heeft gewacht tot iedereen had gereageerd en vervolgens haar reactie had opgesteld op een manier passend bij haar: "prestige en plaats in de Servische gemeenschap".

De geschiedenis van het Memorandum roept twee vragen op. Waarom kwam pas in 1986 de tekst in de openbaarheid? Volgens het SANU was er geen geheim van gemaakt dat een dergelijk memorandum werd geschreven. Mogelijk is er een verband tussen de publicatie ervan in de pers en het pas aangenomen vijfjarenplan (1986-1991), dat zeker vanuit economisch oogpunt zeer ongunstig was voor Servië. Daarnaast kan men zich afvragen waarom het Memorandum nooit is afgemaakt. Een mogelijk verklaring hiervoor is dat het in haar huidige vorm, deels goedgekeurd en deels ongecorrigeerd (en dus niet formeel goedgekeurd), kan worden gebruikt als politieke agenda, maar kan worden ontkent als een blauwdruk voor genocide en oorlog.

INHOUD VAN HET MEMORANDUM

Het Memorandum zoals het nu is gepubliceerd, is deels een concept, een onafgewerkt product. Het stuk is onderverdeeld in twee delen met respectievelijk de titels: "De crisis in de Joegoslavische economie en samenleving" en "De status van Servië en de Servische natie". Elk deel is onderverdeeld in vijf hoofdstukken.

In het eerste deel staat een doordachte analyse van het economische, politieke, culturele en sociale wanbeleid van de communistische machthebbers. De meest essentiële kritiek van de Servische intellectuelen betreft de laatste communistische Grondwet (1974). Deze wordt als oorzaak beschouwd van vrijwel alle problemen, in het bijzonder die van het Servische volk. "Zonder verandering van de grondwet en het daarop gebaseerde politiek-economische systeem is het onmogelijk de brandende actuele problemen van onze samenleving op te lossen, en is het ook onmogelijk de al begonnen desintegratie en verscherping van de crisis stop te zetten."⁶ Deze analyse van met name de economische crisis wordt grondig uiteengezet en onderbouwd met statistische gegevens.⁷ Ook wordt de ontwikkeling en het falen van de com-

munistische politiek als bestuursvorm uitvoerig belicht.

Het tweede deel van het Memorandum is met name een aanklacht tegen de achtergestelde situatie van de Servische natie. De Servische natie zou kampen met verschillende problemen die ook gelden voor de andere etnische groepen, maar dat er drie, specifiek Servische, problemen zijn. Het Memorandum noemt hier:

- de grote achterstand van de Servische economie;
- de niet gereguleerde verhoudingen met Joegoslavië en de autonome provincies;
- de genocide die het Servische volk ondergaat in Kosovo.

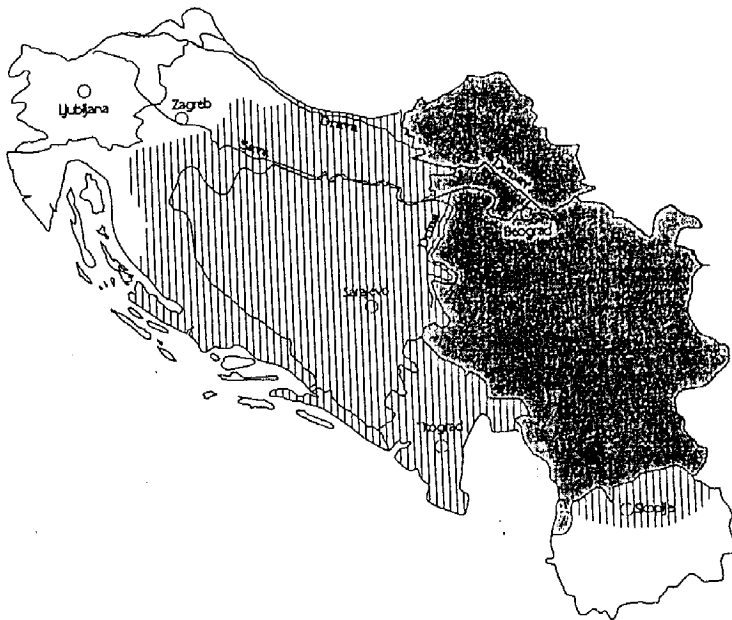
Het Memorandum suggereert dat het hebben van een eigen grondgebied de oplossing zou zijn voor deze drie problemen⁸. Het Memorandum stelt dat de nieuwe grondwet ontworpen zou zijn om Servië klein te houden. Hierin werd bijvoorbeeld de status van de Servische provincies Vojvodina en Kosovo vastgelegd. Ze kregen een autonome status die op federaal niveau twee implicaties voor Servië had. Ten eerste werd de Servische stem relatief minder waard, omdat er twee nieuwe bijgekomen waren. Dit gold natuurlijk ook voor de andere republieken, maar deze ondervonden daar geen last van, omdat beide provincies met de andere republieken meestemden. Ten tweede betekende dit dat Servië niet via officiële weg vereniging met de autonome provincies kon nastreven. Beide provincies hadden op federaal niveau vetorecht gekregen met betrekking tot veranderingen in de grondwet, waarin hun autonome status was vastgelegd. De vereniging van de Servische natie kon dus worden tegengehouden door de "verliezende partijen" Vojvodina en Kosovo. Servië heeft regelmatig getracht om toch de officiële weg te bewandelen, met als resultaat dat de provincies hun veto daadwerkelijk gebruikten. Op regionaal niveau ontstond de bizarre situatie dat Servische wetgeving op het niveau van de republiek kon worden tegengehouden door de provincies, maar dat de republiek wetgeving op provinciaal ni-

veau niet kon tegenhouden. Deze situatie maakt bestuur van Servië onwerkbaar.

De oorzaak van de negatieve implicaties van de nieuwe grondwet ligt bij de positie van de republieken Slovenië en Kroatië. Zij waren de twee meest ontwikkelde gebieden die, als gevolg van hun economische macht, de voornaamste politieke stem hadden in de Federatie. Als zodanig waren zij volgens het Memorandum schuldig aan de opzet van de grondwet en het aangenomen nieuwe vijfjarenplan (1986-1991). Zoals in de vorige paragraaf is uitgelegd maakte het eerste punt het politiek bestuur van Servië onwerkbaar. Het tweede maakte economische ontwikkeling van Servië onmogelijk. In het plan was namelijk vastgelegd dat Servië zou doneren aan het Federaal Ontwikkelingsfonds ter ondersteuning van de economisch zwakkere regio's, terwijl Servië zelf een economisch zwakke regio is.

Volgens het Memorandum is deze ontwikkeling het gevolg van revanchistische politiek gevoerd door een "Anti-Servische Coalitie". Deze Coalitie zou bestaan uit alle leden van de Communistische Bond, maar met name de Slovenen en Kroaten als aanjagers. Deze Coalitie maakte het mogelijk dat een dergelijk vijfjarenplan werd opgesteld. De vier ontvangers (Bosnië-Herzegovina, Kosovo, Montenegro en Macedonië) vreesden dat wanneer Servië niet haar deel zou bijdragen ze minder zouden ontvangen. De donoren (Kroatië, Slovenië en Vojvodina) op hun beurt vreesden dat ze, in dat geval, meer zouden moeten bijdragen. Zodoende had elke entiteit haar reden om Servië te verplichten betalingen te doen aan het ontwikkelingsfonds. Dat de Servische Communistische Bond akkoord was gegaan met een dergelijke ongunstige regeling wordt gewijd aan de incompetentie van de Servische politici en hun gebrek aan visie. Het Memorandum spreekt hier van: "De capitulatie van de Servische leiders".

Het memorandum stelt dat dit aanwijzingen zijn dat de revanchistische politiek niet is afgenomen in de loop

Translatie: tijdschrift over de wetenschap van oorlog en vrede, nummer 2 1992

der jaren. Sterker nog, de federale overheid heeft deze politiek aangevend om de Servische natie een collectief schuldgevoel op te dringen. Dit schuldgevoel is gebaseerd op de redenatie dat er nu geboet moet worden voor vroegere "fouten".⁹ Effectief betekent dit schuldgevoel dat het Servische volk zich niet zal verzetten tegen maatregelen die ongunstig zijn voor de Republiek Servië. Deze houding is gebruikt door de "anti-Servische Coalitie" om de Republiek Servië in haar huidig parket te dwingen. Hier noemt het Memorandum het pakkend cliché dat luidt: "Een zwak Servië betekent een sterk Joegoslavië". Deze kreet zou een weergave zijn van de ideeën van de Federatie over Servië. In latere stadia van het ontwakend nationalisme is zij sterk in zwang geraakt om de oorzaak van de positie van Servië in de Federatie aan te duiden. Het Memorandum stelt dat dit schuldgevoel onterecht is en moet verdwijnen wil de Servische natie haar rechtmatige plaats in de federatie kunnen innemen.

Echter, dit is nog niet alles. Het Memorandum gaat verder met de uitleg dat Servië, nadat het door verscheidene bloedige oorlogen en 2,5 miljoen doden haar eigen natie veilig had

gesteld, zich nu in een situatie bevond waarin een paar bureaucraten kon besluiten dat Servië na dertig jaar reconstructie geen recht had op een eigen staat. Dit leidde tot het populair cliché: "Servië, winnaar in oorlog, verliezer in vrede". Dit verlies werd pijnlijk duidelijk in maart 1981 in Kosovo. Het Memorandum stelt dat "de fysieke, politieke, juridische en culturele genocide, gepleegd op het Servische volk van Kosovo en Metohija, de zwaarste nederlaag is in de bevrijdingsoorlogen die Servië heeft gevoerd vanaf Orosac in 1804 tot en met de opstand van 1941". Volgens het Memorandum moeten de gebeurtenissen daar worden gezien als: "een declaratie van totale oorlog". De suggestie van het memorandum die hierop als enige "logische" reactie volgt, is een verbeterde verdediging van Serven en Servisch grondgebied. Het lot van Kosovo werd gezien als essentieel voor de hele Servische natie.¹⁰ Deze emotionele aanklacht gaat verder met het beschrijven van de situatie van Servische minderheden in Kroatië. In dit deel worden feitelijkheden over economische en culturele positie afgewisseld met opruiende taal.

We kunnen concluderen dat het Memorandum geen onwaarheden ver-

kondigt. De positie van Servië in Joegoslavië en Serven in de afzonderlijke republieken laat te wensen over. Dit geldt echter ook voor andere etnische groepen in Joegoslavië. Maar de positie van Serven was, in vergelijking met andere etnische groepen, volgens het Memorandum extra schrijnend. Het grootste probleem dat herhaaldelijk wordt genoemd is dat de Servische natie geen eigen staat heeft. De weloverwogen argumentatie, voor herziening van de positie van de Servische Republiek in de Joegoslavische Federatie, die de boventoon voert in het stuk wordt kracht bijgezet door aanspraak te maken op populaire sentimenten. Met name door de suggestie dat de gebeurtenissen in Kosovo een voorbode zijn voor het lot van de Servische natie.

GEVOLGEN VAN HET MEMORANDUM

Het Memorandum heeft niet het nationalisme in Servië gecreëerd. Het sprak Serven aan op levende, maar onderdrukte historische sentimenten. Deze onderdrukking werd gestimuleerd door het federale communistisch regime waarin Slovenië en Kroatië de boventoon voerden. Het SANU verwoordde wat door heel Servië werd gefluisterd. Volgens Tromp-Vrkic met als gevolg: "Met deze theorie over een geplande anti-Servische politiek en de dreiging van genocide werd onder het Servische volk een psychose van existentiële crisis gecreëerd die later steeds verder werd uitgebuit. Als resultaat van deze 'bedreigingspropaganda' werden de arme en rijke Serviërs, de communisten en niet-communisten, de gelovigen en niet-gelovigen, politiek met elkaar verbonden onder het motto van "nationale vereniging". Hierop werd door Milosevic ingespeeld.

De redenen dat het Memorandum een dergelijk mobiliserend effect had zijn divers. Ten eerste geeft het een, door gerenommeerde intellectuelen onderbouwd, gelijk aan een levend populair sentiment. Het onderbouwde gevoelens van onrechtvaardigheid, gaf aan hoe deze waren ontstaan, wie er

schuld aan had en hoe ze opgelost konden worden. Vrij vertaald kan erin worden gelezen dat Serven gelijk hebben wanneer ze voelen dat ze onrechtvaardig worden behandeld, dat dit het gevolg is van een federale politiek die wordt gestuurd door Slovenië en Kroatië, dat dit uiteindelijk zal leiden tot de dood van de Servische natie en dat dit alleen kan worden tegengehouden wanneer de Servische natie zich verenigt als één natie op één grondgebied en haar poot stijf houdt tegen verdere aanslagen door buitenstaanders. Dit is precies wat door sommigen in de nationalistische wandelgangen wordt beweerd.

Een tweede reden is dat het stuk door federale en republikeinse politici sterk is veroordeeld.¹² De federale politici die door het Memorandum worden aangeklaagd vanwege een schadelijk en oneerlijk beleid en de republikeinse politici die de politieke wil en wijsheid misten om tegemoet te komen aan de, vaak gerechtvaardigde, Servische grieven.¹³ Hierin steunt het memorandum de irritatie die al onder de bevolking leefde en kon derhalve als legitimatie van die irritatie worden opgevat. Anders gezegd: wanneer de falende politici het er niet mee eens zijn, dan zal er wel een kern van waarheid in zitten.

Een derde reden is dat, terwijl politici het stuk veroordeelden, Dobrica Cosic, een Servisch nationalistisch dissident, het altijd heeft verdedigd. Cosic wordt gezien als de spirituele vader van de Servische natie en is lid van het SANU. Tijdens het Tito-regime was hij een belangrijk cultureel ideoloog. Hij viel echter uit de gratie nadat hij in 1968 etnische Albanezen beschuldigde van separatisme en anti-Servische sentimenten. Dit verhoogde echter wel zijn status onder -Servische- intellectuelen. Zijn steun, en met name zijn status als voorvechter van de Servische zaak leende kracht aan de boodschap van het SANU.

MILOSEVIC EN HET MEMORANDUM

Milosevic heeft ingespeeld op de sentimenten die zijn losgemaakt door het verschijnen van het Memorandum. Gedurende 1987 werd het duidelijk dat hij na zijn typisch communistische "putsch" klaar was om een nationalistische politiek te gaan voeren. Met name de positie van Servische minderheden in Kosovo en Vojvodina speelde hierin een belangrijke rol. Hoewel zijn standpunten in deze duidelijke overeenkomsten vertonen met

het Memorandum heeft hij, terwijl hij zijn strategie openbaar maakte, in het openbaar ontkent dat deze zouden zijn gebaseerd op het gewraakte Memorandum.¹⁴

De nationalistische koers die Milosevic is gaan varen, kan onder andere geïllustreerd worden aan de hand van de volgende uitspraken. Tijdens een bijeenkomst in 1987, Belgrado, zei hij dat: "Servië zal worden verenigd, of er zal geen Servië zijn". Daarna tijdens een bezoek aan Kosovo, ogen-schijnlijk om de situatie van Serven daar te onderzoeken, zei hij tijdens een Servische demonstratie die dreigde te worden opgebroken door de Kosovaarse politie, voornamelijk bestaand uit etnische Albanezen: "Niemand zal deze mensen slaan". Niet dat de mensen niet zouden worden geslagen, maar dat de Serven niet zouden worden geslagen. Dit innemen van een duidelijk standpunt en het tonen van persoonlijke moed in een potentieel gevaarlijke situatie is iets wat in de Servische cultuur hoog staat aangeschreven. Dergelijke kwaliteiten misten de Servische leiders maar spreidde Milosevic ten toon. Dit leverde hem enorme status op binnen de Servische gemeenschap. Het was een legitimatie van zijn rol als "beschermmer der Serven".

¹ F. de Vrieze, *Kosovo, een politiestaat. Rapport van etnische zuivering* (Antwerpen 1995) 7.

² De Vrieze, *Kosovo, een politiestaat*, 7.

³ R. Detrez, *De Balkan. Van burenruzie tot burgeroorlog* (Antwerpen 1992) 105.

⁴ Memorandum of the Serbian Academy of Sciences and Arts, *Answers to Criticisms* (YU ISBN 86-7025-216-3).

⁵ De academie stelt dat ze zich achter de eerste 40 procent van de tekst schaart. De overige 60 procent zijn niet afgewerkt en als zodanig niet goedgekeurd. Opvallend is dat het eerste deel de kritiek op de federatie betreft.

⁶ Nevenka Tromp-Vrkic, 'Burgeroorlog in voormalig Joegoslavië, een analyse van bewuste escalaties en tragische fouten', *Tijdschrift over de wetenschap van oorlog en vrede*. 21 (nr 2 1992) 116-134, aldaar 117.

⁷ Dit is relevant daar het zou betekenen dat het onderzoek van het SANU gereproduceerd zou kunnen worden.

⁸ Het is in de tekst niet duidelijk of dit grondgebied opgevat moet worden als autonoom, of als deel van de Joegoslavische Federatie.

⁹ Deze 'fout' is voornamelijk de politieke en economische overheersing van Servië tussen de wereldoorlogen. In deze periode was Joegoslavië een koninkrijk aangevoerd door Servië met een Servische koning.

¹⁰ cf. Mihailo Crnobrnja, *The Yugoslav Drama* (z.p. 1994) 100.

¹¹ Nevenka Tromp-Vrkic, 'Burgeroorlog in voormalig Joegoslavië, een analyse van bewuste escalaties en tragische fouten', *Tijdschrift over de wetenschap van oorlog en vrede*. 21 (nr 2 1992) 116-134, aldaar 121.

¹² Milosevic heeft, als enige in deze periode, niet persoonlijk het memorandum openlijk veroordeeld. Dit gebeurde door zijn ondergeschikten.

¹³ cf. Mihailo Crnobrnja, *The Yugoslav Drama* (z.p. 1994) 95.

¹⁴ cf. Mihailo Crnobrnja, *The Yugoslav Drama* (z.p. 1994) 101.

Het personeel van 101Milpel

wenst iedereen

Prettige kerstdagen

